

Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
GIOVANNIJA PITRUZZELLE
od 15. prosinca 2022.¹

Predmet C-570/21

**I. S.,
K. S.
protiv
YYY. S. A.**

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie
(Okružni sud u Varšavi – općina Varšava-Wola, Poljska))

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Pojam potrošača – Ugovor s dvojnomo svrhom koji je osoba koja obavlja profesionalnu ili poslovnu djelatnost sklopila zajedno s osobom koja ne obavlja nikakvu profesionalnu djelatnost – Profesionalna ili poslovna svrha koja je zanemariva ili koja ne prevladava u cjelokupnom kontekstu sklopljenog ugovora”

1. Može li se, u svrhu zaštite od nepoštenih odredbi koja se predviđa pravom Unije, potrošačem smatrati osoba koja je prilikom obavljanja poslovne ili profesionalne djelatnosti sklopila ugovor o kreditu zajedno s drugim korisnikom kredita koji ne obavlja sličnu djelatnost ako je ta osoba djelomično djelovala u okviru svoje djelatnosti, a djelomično izvan nje, u situaciji u kojoj u cjelokupnom kontekstu ugovora ne prevladava poslovna ili profesionalna priroda?

I. Pravni okvir

A. Pravo Europske unije

1. Direktiva 93/13/EEZ

2. U skladu s člankom 1. stavkom 1. Direktive 93/13/EEZ²:

„Svrha ove Direktive je uskladiti zakone i druge propise država članica koji se odnose na nepoštene odredbe u ugovorima koji se sklapaju između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača”.

¹ Izvorni jezik: talijanski

² Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima [odredbama] u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.), u daljnjem tekstu: Direktiva 93/13/EEZ

3. U članku 2. te direktive navodi se:

„Za potrebe ove Direktive izraz:

[...]

- (b) ‚potrošač‘ znači svaka fizička osoba koja u ugovorima obuhvaćenima ovom Direktivom nastupa za potrebe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije;
- (c) ‚prodavatelj (robe) ili pružatelj (usluge)‘ znači svaka fizička ili pravna osoba koja u ugovorima obuhvaćenima ovom Direktivom nastupa u okviru svojeg obrta, poduzeća i profesije, bez obzira na to je li u javnom ili privatnom vlasništvu”.

2. Direktiva 2011/83/EU

4. Uvodnom izjavom 17. Direktive 2011/83/EU³ određuje se:

„[d]efinicijom potrošača trebalo bi obuhvatiti fizičke osobe koje djeluju izvan svoje trgovačke, poslovne, obrtničke ili profesionalne djelatnosti. Međutim, u slučaju ugovora s dvojnomo svrhom, kad je ugovor sklopljen djelomično u svrhu koja je i u okviru i djelomično izvan okvira trgovačke djelatnosti koju osoba obavlja pa je svrha trgovačke djelatnosti time ograničena te u cjelokupnom kontekstu ugovora nije prevladavajuća, tu bi osobu također trebalo smatrati potrošačem”.

5. Člankom 2. te direktive, naslovljenim „[d]efinicije”, određuje se:

„Za potrebe ove Direktive primjenjuju se sljedeće definicije:

- 1. ‚potrošač‘ znači svaka fizička osoba koja u ugovorima obuhvaćenim ovom Direktivom djeluje u svrhe koje ne ulaze u okvir njezine trgovačke, poslovne, obrtničke ili profesionalne djelatnosti;
- 2. ‚trgovac‘ znači svaka fizička ili pravna osoba, neovisno o tome je li u privatnom ili javnom vlasništvu, koja u vezi s ugovorima obuhvaćenim ovom Direktivom djeluje, uključujući i preko drugih osoba koje djeluju u njezino ime ili za njezin račun, u svrhe povezane sa svojom trgovačkom, poslovnom, obrtničkom ili profesionalnom djelatnošću [...]”.

³ Direktiva 2011/83/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o pravima potrošača, izmjeni Direktive Vijeća 93/13/EEZ i Direktive 1999/44/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 85/577/EEZ i Direktive 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća (SL 2011., L 304, str. 64.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 8., str. 260.), u daljnjem tekstu: Direktiva 2011/83

3. Direktiva 2013/11/EU

6. Uvodnom izjavom 18. Direktive 2013/11/EU⁴ određuje se:

„Definicija ‚potrošača‘ trebala bi obuhvaćati fizičke osobe koje djeluju izvan svoje trgovačke, poslovne, obrtničke ili profesionalne djelatnosti. Međutim, ako je ugovor sklopljen djelomično za namjene trgovačke djelatnosti osobe i djelomično izvan okvira te njezine djelatnosti (ugovori s dvojnomo namjenom) pri čemu je namjena trgovačke djelatnosti tako ograničena da ne prevladava u cjelokupnom kontekstu ponude, tu bi osobu također trebalo smatrati potrošačem”.

7. Člankom 4. točkama (a) i (b) prethodno navedene direktive, naslovljenim „Definicije”, predviđa se:

„Za potrebe ove Direktive:

- (a) ‚potrošač‘ znači fizička osoba koja djeluje izvan svoje trgovačke, poslovne, obrtničke ili profesionalne djelatnosti;
- (b) ‚trgovac‘ znači svaka fizička ili pravna osoba, neovisno o tome je li u privatnom ili javnom vlasništvu, koja djeluje, uključujući i preko drugih osoba koje djeluju u njezino ime ili za njezin račun, u svrhe povezane sa svojom trgovačkom, poslovnom, obrtničkom ili profesionalnom djelatnošću

[...]”.

4. Uredba (EU) br. 524/2013

8. Uvodnom izjavom 13. Uredbe br. 524/2013⁵ određuje se:

„Definicija ‚potrošača‘ trebala bi obuhvaćati fizičke osobe koje djeluju izvan svoje trgovačke, poslovne, obrtničke ili profesionalne djelatnosti. Međutim, ako je ugovor sklopljen djelomično za namjene trgovačke djelatnosti osobe i djelomično izvan okvira te njezine djelatnosti (ugovori s dvojnomo namjenom) pri čemu je namjena trgovačke djelatnosti tako ograničena da ne prevladava u cjelokupnom kontekstu ponude, tu bi osobu također trebalo smatrati potrošačem”.

9. I u članku 4. točkama (a) i (b) navedene uredbe, naslovljenom „Definicije”, određuje se:

„Za potrebe ove Uredbe:

- (a) ‚potrošač‘ znači potrošač u smislu točke (a) članka 4. stavka 1. Direktive 2013/11/EU;
- (b) ‚trgovac‘ znači trgovac u smislu članka 4. stavka 1. točke (b) Direktive 2013/11/EU;

[...]”.

⁴ Direktiva 2013/11/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 21. svibnja 2013. o alternativnom rješavanju potrošačkih sporova i izmjeni Uredbe (EZ) br. 2006/2004 i Direktive 2009/22/EZ (Direktiva o alternativnom rješavanju potrošačkih sporova) (SL 2013., L 165, str. 63.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 28., str. 214.), u daljnjem tekstu: Direktiva 2013/11

⁵ Uredba (EU) br. 524/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 21. svibnja 2013. o online rješavanju potrošačkih sporova i izmjeni Uredbe (EZ) br. 2006/2004 i Direktive 2009/22/EZ (Uredba o online rješavanju potrošačkih sporova) (SL 2013., L 165, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 28., str. 202.), u daljnjem tekstu: Uredba br. 524/2013

B. Poljsko pravo

10. Člankom 22.¹ Kodeksa cywilny (Građanski zakonik), u verziji koja se primjenjuje na činjenice koje su predmet glavnog postupka, „potrošač” se definira kao „fizička osoba koja s prodavateljem robe ili pružateljem usluga obavlja pravnu radnju koja nije izravno povezana s njegovom poslovnom ili profesionalnom djelatnosti”.

11. U skladu s člankom 385.¹ Građanskog zakonika:

„1. Odredbe potrošačkog ugovora o kojima se nisu vodili pojedinačni pregovori nisu obvezujuće za potrošača ako mu daju prava i obveze na način koji nije u skladu s dobrim običajima i koji grubo narušava njegove interese (nezakonite odredbe). Ova se odredba ne odnosi na ugovorne odredbe kojima se uređuju glavna davanja stranaka, među kojima su cijena ili naknada, ako su sastavljene na nedvosmislen način.

2. Ako neka ugovorna odredba prema stavku 1. nije obvezujuća za potrošača, ostale ugovorne odredbe i dalje su obvezujuće za stranke.

3. Odredbe ugovora o kojima se nisu vodili pojedinačni pregovori jesu one na čiji sadržaj potrošač nije imao nikakav konkretan utjecaj. To se posebno odnosi na ugovorne odredbe sadržane u predlošku ugovora koji je druga ugovorna strana predložila potrošaču.

4. Teret dokazivanja da su se o određenoj odredbi vodili pojedinačni pregovori na onoj je stranci koja se na to poziva”.

II. Činjenice, glavni postupak i prethodna pitanja

12. Osobe I. S. i K. S. podnijele su 28. veljače 2006. pravnom zastupniku tuženika iz glavnog postupka zahtjev za sklapanje ugovora o hipotekarnom kreditu (u švicarskim francima) djelomično kako bi otplate određena dugovanja koja su proizlazila iz poslovne djelatnosti jednog bračnog druga i djelomično kako bi kupile nekretninu.

13. Zatražen je iznos od ukupno 206 120,00 poljskih zlota (PLN), od kojih je iznos od 96 120,00 poljskih zlota bio namijenjen financiranju određenih dugovanja jednog od tužitelja iz glavnog postupka, a iznos od 110 000,00 poljskih zlota bio je pak namijenjen ispunjenju privatnih potrošačkih potreba.

14. Kad je riječ o pregovaračkom položaju koji su imali tužitelji iz glavnog postupka, osoba I. S. obavljala je profesionalnu djelatnost kao član jednog trgovačkog društva. Osoba K. S. bila je pak zaposlena u jednom poduzeću kao kovač.

15. Naposljetku, osobe I. S. i K. S., s jedne strane, i kreditna institucija koja je tuženik u glavnom postupku, s druge strane, sklopile su 21. ožujka 2006. ugovor o kreditu u ukupnom iznosu od 198 996,73 poljskih zlota indeksiran uz tečaj u švicarskim francima pod uvjetima određenima glavnim ugovorom i općim uvjetima ugovora o hipotekarnom kreditu.

16. Navedeni iznos kredita trebalo je vratiti u 300 jednakih mjesečnih obroka. Konkretno, prva tranša trebala je biti namijenjena otplati iznosa od 70 000,00 poljskih zlota koji je kreditna institucija tužiteljima isplatila na račun koji je posebno glasio na društvo u kojem je osoba I. S. bila član, a koji je zatvoren odmah nakon otplate.

17. U skladu s navodima osobe I. S. na raspravi održanoj 11. siječnja 2021., tuženik iz glavnog postupka uvjetovao je cjelokupnu dodjelu navedenog iznosa kredita time da dio iznosa kredita treba biti namijenjen podmirenju druge obveze koja je bila povezana s profesionalnom djelatnošću, a koja je ugovorena s drugom kreditnom institucijom.

18. Drugi dio prve tranše bio je pak namijenjen plaćanju određenih premija osiguranja.

19. Konačno, druga tranša obuhvaćala je iznos od: 9720,00 poljskih zlota koji je bio namijenjen otplati kredita koji je društvo ugovorilo 18. travnja 2005.; iznos od 7400,00 poljskih zlota na ime otplate *revolving* kredita društva u korist vjerovnika korisnika kredita; iznos od 9000,00 poljskih zlota na ime otplate drugih financijskih dugovanja korisnika kredita po računu korisnika kredita; naposljetku, iznos od 93 880,00 poljskih zlota na ime izdataka za potrošnju.

20. Nakon toga, korisnici kredita podnijeli su tužbu pred nacionalnim sudom protiv tuženika iz glavnog postupka kako bi se utvrdila nepoštenost određenih ugovornih odredbi i kako bi ishodili povrat neopravdano naplaćenih iznosa.

21. U okviru glavnog postupka kreditna institucija osporavala je da se tužitelje može smatrati „potrošačima” u smislu članka 2. točke (b) Direktive 93/13 zbog toga što je dio iznosa bio namijenjen ispunjavanju potreba povezanih s poslovnom djelatnošću jednog od dvoje tužitelja iz glavnog postupka.

22. U tom kontekstu, Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Okružni sud u Varšavi – općina Varšava-Wola, Poljska) prekinuo je postupak i Sudu uputio sljedeća prethodna pitanja:

- „1. Treba li članak 2. točku (b) Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima [odredbama] u potrošačkim ugovorima i njezine uvodne izjave tumačiti na način da im se ne protivi to da se u definiciju „potrošača” uključi osoba koja obavlja poslovnu djelatnost i koja je zajedno s korisnikom kredita koji ne obavlja takvu djelatnost sklopila ugovor o kreditu indeksiran u stranoj valuti koji je djelomično namijenjen poslovnoj uporabi jednog korisnika kredita, a djelomično nije povezan s njegovom poslovnom djelatnošću i to ne samo u situaciji u kojoj je poslovna uporaba zanemariva do te mjere da u cjelovitom kontekstu ugovora o kojem je riječ ima nevažnu ulogu, pri čemu je u tom smislu nevažna činjenica da prevladava aspekt izvan okvira poslovne djelatnosti?
2. U slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje, treba li članak 2. točku (b) Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima [odredbama] u potrošačkim ugovorima i njezine uvodne izjave tumačiti na način da pojam „potrošač” iz te odredbe uključuje i osobu koja je u trenutku potpisivanja ugovora obavljala poslovnu djelatnost, a drugi korisnik kredita uopće nije obavljao takvu djelatnost, a zatim su obje navedene osobe sklopile s bankom ugovor o kreditu indeksiran u stranoj valuti, čija je glavnica djelomično upotrijebljena u poslovne svrhe jednog korisnika kredita, a djelomično u svrhu koja nije povezana s obavljanjem poslovne djelatnosti, u situaciji u kojoj poslovna uporaba nije zanemariva i nema nevažnu

ulogu u cjelovitom kontekstu ugovora o kreditu, pri čemu prevladava aspekt izvan okvira poslovne djelatnosti, a kredit se ne bi mogao dodijeliti u neposlovne svrhe bez uporabe glavnice kredita u poslovne svrhe?”

III. Pravna analiza

A. Uvodna razmatranja

23. Dva prethodna pitanja međusobno su usko povezana te se, u biti, prvo pitanje odnosi na primjenjivost kriterija utvrđenog u presudi Gruber⁶ na tumačenje članka 1. Direktive 93/13, a drugo na načine i uvjete pod kojima se potrošačem u smislu Direktive 93/13 može smatrati osoba koja sklapa ugovor s dvojnomo svrhom, odnosno svrhom koja je djelomično profesionalna, a djelomično privatna.

24. Smatram da bi u provođenju pravne analize bilo korisno ukratko ponoviti ključne činjenice predmeta koje pomažu da se bolje utvrdi okvir slučaja na koji se odnosi analiza.

25. Dvoje bračnih drugova sklopilo je ugovor o kreditu radi kupnje kuće. Jedan od bračnih drugova obavlja profesionalnu djelatnost u vezi s kojom je nastalo dugovanje prema jednoj kreditnoj instituciji. U trenutku zahtjeva za kredit radi kupnje nekretnine, kao uvjet za isplatu samog kredita kreditna institucija odredila je da dugovanje mora podmiriti onaj korisnik kredita kojem je nastalo dugovanje iz profesionalnih razloga. Otprilike jedna trećina isplaćenog iznosa odnosi se na staro dugovanje koje je korisnik kredita već imao iz profesionalnih razloga, a dvije trećine na izdatke povezane s kupnjom kuće i drugim osobnim potrebama dvaju korisnika kredita. Bračni drug korisnika kredita koji je prije preuzeo dugovanje iz profesionalnih razloga nije obuhvaćen profesionalnom djelatnošću drugog bračnog druga.

26. Kako bi se moglo odgovoriti na prethodna pitanja koja je postavio sud koji je uputio zahtjev, potrebno je, u skladu s Direktivom 93/13, odrediti položaj dviju fizičkih osoba koje su sklopile ugovor dijelom u svrhe privatne potrošnje, a dijelom u svrhe koje su obuhvaćene poslovnom ili profesionalnom djelatnošću jedne od njih, pri čemu se uzima u obzir činjenica da je poslovna ili profesionalna svrha potrošačkog kredita relevantna u cjelokupnoj strukturi ugovora, iako ona nije prevladavajuća. Naime, treba postaviti pitanje mogu li se te osobe smatrati „potrošačima” za potrebe primjene zaštite od nepoštenih odredbi.

27. U tu svrhu moguća su dva tumačenja s obzirom na zakonodavni okvir i sudsku praksu Suda.

28. S jedne strane, moguće je tumačenje koje zagovaraju tužitelji iz glavnog postupka te poljska vlada i Komisija, prema kojem položaj tužitelja treba svrstati unutar okvira pojma potrošača, s obzirom na to da je relevantnost profesionalne svrhe u cjelokupnom kontekstu ugovora o kreditu ograničena i da ona ne prevladava, pri čemu se primjenjuje pristup koji proizlazi iz pojma potrošača sadržanog u Direktivi 2011/83 i drugim naknadnim aktima⁷ u području zaštite potrošača.

⁶ Vidjeti presudu od 20. siječnja 2005., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32).

⁷ Osobito u Direktivi 2013/11/EU i Uredbi br. 524/2013

29. Tom tumačenju protivi se, s druge strane, tumačenje koje zagovara samo tuženik iz glavnog postupka, prema kojem u ovom slučaju nisu ispunjeni uvjeti za primjenu zaštite na koju se pozivaju tužitelji, s obzirom na to da poslovna ili profesionalna svrha nije zanemariva do to mjere da ima nevažnu ulogu u cjelokupnom kontekstu ugovora o kreditu, pri čemu se po analogiji primjenjuje pristup koji je Sud zauzeo u presudi Gruber⁸, u kojoj je odredba koju je tumačio Sud bila Briselska konvencija iz 1968. o [sudskoj] nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima⁹.

30. Zbog toga smatram da je, prije nego što prijedem na prijedloge odgovora na pitanja, korisna sažeta analiza pojma potrošača u pravu Europske unije.

1. Pojam potrošača u pravu Europske unije

31. Pod pretpostavkom da razlike u zakonodavstvu u okviru propisa pojedinačnih država članica predstavljaju prepreku gospodarskoj integraciji, institucije Unije donijele su devedesetih godina određene direktive za približavanje odredbi, pri čemu su na taj način potrošaču pružile bolju zaštitu prilikom stjecanja robe i usluga¹⁰.

32. U pravu Europske unije do danas ne postoji jedinstvena definicija potrošača. Budući da u primarnom pravu Unije ne postoji posebna definicija, u izvorima sekundarnog prava pojam potrošača razlikuje se na više ili manje značajan način, ovisno o cilju mjere koja se uzima u obzir.

33. U pravu Europske unije u području ugovora pojam potrošača u načelu poprima jedinstvena obilježja koja se temelje na tvrdnji da je potrošač „slabiji” u odnosu na drugu ugovornu stranu, odnosno prodavatelja robe ili pružatelja usluga ili poduzetnika: razlog tomu su i nejednakosti u informiranosti i pregovaračkoj moći, što su okolnosti koje zahtijevaju drukčiju pravnu zaštitu u odnosu na onu koja se osigurava drugim suradnicima.

34. Prve intervencije u odnos između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača bile su sektorske prirode. Međutim, Direktiva 93/13 propis je koji ima opći doseg i odnosi se na sve ugovore između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluga te koji po prvi put uvodi bitnu zaštitu u ugovorni odnos između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluga¹¹. Konkretno, iz tumačenja uvodnih izjava 2., 5. i 6. očito proizlazi da zakonodavna intervencija služi ostvarivanju unutarnjeg tržišta: naime, razlike u zakonodavstvu između država članica u području nepoštenih odredbi predstavljale su prepreku slobodnom kretanju robe u različitim državama članicama i stoga gospodarskoj integraciji.

35. Kad je riječ o pojmu potrošača, člankom 2. točkom (b) navedene direktive potrošača se poistovjećuje sa „svak[om] fizičk[om] osob[om] koja u ugovorima obuhvaćenima ovom Direktivom nastupa za potrebe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije”.

⁸ Vidjeti presudu od 20. siječnja 2005., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32).

⁹ Briselska konvencija iz 1968. o [sudskoj] nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 1998., C 27, str. 1.–33.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 3.), u daljnjem tekstu: Briselska konvencija

¹⁰ G. Cassano, M. Dona, R. Torino, *Il diritto dei consumatori*, (uredio) Giuffrè, Milano, 2021., str. 14.

¹¹ Caringella, F., *Il lungo viaggio verso la tutela del consumatore quale contraente per definizione debole*, objavljeno u Caringella F., De Marzo G., *I contratti dei consumatori*, Torino, 2007., str. 1.-51.

36. Taj pojam tumači se u suprotnosti s pojmom prodavatelja robe ili pružatelja usluge iz članka 2. točke (c) iste direktive, koji se poistovjećuje sa „svak[om] fizičk[om] ili prav[n] osob[om] koja u ugovorima obuhvaćenima ovom Direktivom nastupa u okviru svojeg obrta, poduzeća i profesije, bez obzira na to je li u javnom ili privatnom vlasništvu”.

37. Sličan sadržaj imaju pojmovi potrošača i trgovca iz direktiva 2011/83, 2013/11¹² te Uredbe br. 524/2013.

38. Posljedično, iz toga proizlazi da se razlika između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluga odnosi na to da svrha ugovora nije povezana s profesionalnom djelatnošću ugovorne strane, dok ne proizlazi toliko iz „svojstva ugovornih strana”¹³.

39. Budući da pojam potrošača ovisi o tome može li se cilj ugovora pripisati profesionalnom području¹⁴, potrebno je zatim razmotriti način na koji je kriterij *relevantan* s obzirom na konkretan ugovor.

40. Sud primjenjuje objektivni parametar. Kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik J. Mischo u predmetu Di Pinto, fizičke osobe koje se mogu obuhvatiti pojmom potrošača ne definiraju se „*in abstracto*”, nego ovisno o tome čime se te osobe konkretno bave”¹⁵.

41. Stoga, ako se isključi subjektivna perspektiva koja se može pripisati namjerama ugovornih strana, prihvaća se objektivna perspektiva, ali sa stajališta korisnog učinka direktiva i zahtjeva za zaštitu koji su potrebni za jačanje povjerenja potrošača u tržište¹⁶, koje je neophodno za učinkovito funkcioniranje samog tržišta.

42. Slijedom toga, i prodavatelj robe ili pružatelj usluga, čak i odvjetnik specijaliziran u području ugovorâ o pravnim uslugama¹⁷ ili subjekt koji obavlja funkciju trgovca mogu imati pravo na zaštitu potrošača.

43. Stoga se u tom pogledu može zaključiti da se izvori prava Unije i sudske prakse Suda razvijaju u smjeru veće zaštite potrošača, ali uvijek u ravnoteži i s drugim slobodama i, konačno, s učinkovitim funkcioniranjem jedinstvenog tržišta, pri čemu se ipak ostavlja dovoljan stupanj fleksibilnosti pojma kako bi se omogućilo da se tim pojmom obuhvate sve situacije u kojima se objektivno ostvaruju zahtjevi zaštite.

¹² Direktiva 2013/11/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 21. svibnja 2013. o alternativnom rješavanju potrošačkih sporova i izmjeni Uredbe (EZ) br. 2006/2004 i Direktive 2009/22/EZ (Direktiva o alternativnom rješavanju potrošačkih sporova) (SL 2013., L 165, str. 65.–79.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 28., str. 214.), u daljnjem tekstu: Direktiva 2013/11.

¹³ Vidjeti presude od 30. svibnja 2013., Asbeek Brusse i de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, t. 30.); od 15. siječnja 2015., Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14, t. 21.) i od 3. rujna 2015., Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, t. 17.).

¹⁴ Vidjeti presudu od 30. svibnja 2013., Asbeek Brusse i de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, t. 30.).

¹⁵ Mišljenje nezavisnog odvjetnika J. Mischoa u predmetu Di Pinto (C-361/89, neobjavljeno, EU:C:1990:462, t. 19.)

¹⁶ Osim toga, pravo Europske unije u području ugovora usmjereno je na cilj jačanja povjerenja potrošača u jedinstveno tržište, što potvrđuje i činjenica da je sektorsko zakonodavstvo u tom području u većem dijelu doneseno na pravnom temelju koji se odnosi na provedbu unutarnjeg tržišta (danas, članak 114. UFEU-a). U tom okviru, potrošača se smatra prosječno racionalnim gospodarskim subjektom čije interese treba zaštititi ne samo na kraju, nego i na temelju pravilnog funkcioniranja tržišta, što je svrha zaštite potrošača u pravu Unije; vidjeti P. MENGOLZI, *Il principio personalista nel diritto dell'Unione europea*, Padova, 2010., konkretno, str. 60.-98.

¹⁷ Vidjeti presude od 15. siječnja 2015., Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14, t. 23. i 24.) i od 3. rujna 2015., Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, t. 24.).

44. Naime, svi propisi temelje se na pretpostavci u skladu s kojom novi tržišni modeli stavljaju potrošača u podređeni položaj zbog toga što nema stvarnu pregovaračku moć u pregovorima i zbog skromne razine dostupnih informacija, tako da je potrošač primoran da nekritički i konkretno pristane na uvjete koje postavlja prodavatelj robe ili pružatelj usluga i, u svakom slučaju, bez mogućnosti da utječe na te uvjete.

2. Pojam potrošača u mješovitim ugovorima ili ugovorima s dvojnomo svrhom

45. Mješoviti ugovori ili ugovori s dvojnomo svrhom jesu ugovori koji su sklopljeni u svrhe koje su djelomično obuhvaćene poslovnomo djelatnošću osobe, a djelomično u privatne svrhe.

46. Sud je kvalifikaciju položaja ugovorne strane u ugovorima s dvojnomo svrhom po prvi put razmatrao u presudi Gruber¹⁸.

47. U tom postupku tužitelj se pozivao na zaštitu koja se Briselskom konvencijom osiguravala potrošačima u skladu s člancima 13., 14. i 15., odnosno na pravo pokretanja postupka pred sudom države članice u kojoj je ispunjena obveza umjesto pred sudom države članice u kojoj tuženik ima domicil.

48. Budući da je riječ o ugovoru s mješovitom svrhom, od Suda se zahtijevalo da pojasni je li odlučujući kriterij onaj koji se odnosi na privatnu ili poslovnu svrhu spornog ugovora.

49. Sud je smatrao da se fizička osoba može smatrati potrošačem samo u dijelu u kojem „profesionalna uporaba [nije] zanemariva do te mjere da u cjelovitom kontekstu radnje o kojoj je riječ ima nevažnu ulogu, pri čemu je u tom smislu nevažna činjenica da prevladava aspekt izvan okvira profesionalne djelatnosti”¹⁹.

50. Stoga se u presudi Gruber, u posebnom kontekstu postupovnog pitanja postavljenog Sudu kako bi se za potrebe utvrđene uredbom potrošačem smatrao subjekt koji s prodavateljem robe ili pružateljem usluga sklapa ugovor s dvojnomo svrhom, upotrebljava kriterij koji se može nazvati kriterijem „zanemarivosti”.

51. Direktivom 93/13 ne uređuje se izričito pojam potrošača u slučaju ugovorâ s dvojnomo svrhom.

52. Međutim, u uvodnoj izjavi 17. Direktive 2011/83 navodi se da „[...] u slučaju ugovora s dvojnomo svrhom, kad je ugovor sklopljen djelomično u svrhu koja je i u okviru i djelomično izvan okvira trgovačke djelatnosti koju osoba obavlja pa je svrha trgovačke djelatnosti time ograničena te u cjelokupnom kontekstu ugovora nije prevladavajuća, tu bi osobu također trebalo smatrati potrošačem”.

53. Slični izrazi upotrebljavaju se u uvodnoj izjavi 18. Direktive 2013/11, kao i uvodnoj izjavi 13. Uredbe br. 524/2013.

¹⁸ Vidjeti presudu od 20. siječnja 2005., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32).

¹⁹ Vidjeti presudu od 20. siječnja 2005., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32, t. 54.). Isto stajalište Sud je nedavno zauzeo u presudama od 25. siječnja 2018., Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37, t. 32.) i od 14. veljače 2019., Milivojević (C-630/17, EU:C:2019:123, t. 91.).

54. Stoga se odredbom koja se ispituje utvrđuje ono što se može nazvati kriterijem „neprevladavanja”. Slijedom toga, i osoba koja djelomično djeluje u okviru svoje profesionalne djelatnosti može se smatrati potrošačem u dijelu u kojem se može smatrati da poslovna ili profesionalna svrha, iako nije zanemariva, nije prevladavajuća u cjelokupnom kontekstu ugovora.

B. Prethodna pitanja

1. Prvo prethodno pitanje

55. Sud koji je uputio zahtjev prvim prethodnim pitanjem pita pod kojim uvjetima korisnik kredita koji je sklopio ugovor o kreditu djelomično u poslovne ili profesionalne svrhe, a djelomično u svrhe privatne potrošnje, zajedno s drugim korisnikom kredita koji djeluje isključivo u svrhe privatne potrošnje, može biti obuhvaćen pojmom potrošača iz članka 2. točke (b) Direktive 93/13 te, u biti, treba li u slučaju ugovorâ s dvojnou svrhom dati prednost pristupu koji je Sud zauzeo u presudi Gruber ili pristupu koji proizlazi iz uvodnih izjava Direktive 2011/83 i naknadnih zakonodavnih akata²⁰.

56. Kao što se to prethodno navodi, iz analize izvora i sudske prakse proizlaze dva različita moguća tumačenja koja se mogu sažeti kroz kriterije „zanemarivosti” i „neprevladavanja” poslovne ili profesionalne svrhe u odnosu na svrhu privatne potrošnje.

57. Aspekte koje treba ispitati kako bi se izbor usmjerio na jedno ili drugo tumačenje jesu: kad je riječ o prvom prethodnom pitanju, **različita svrha** (postupovnih) **izvora** na koje upućuju presuda Gruber i Direktiva 93/13, kao i naknadni zakonodavni akti²¹ u području (materijalne) zaštite potrošača te doseg relevantnog tumačenja; **materijalni položaj subjekata** koji sklapaju potrošački ugovor i **stvarne svrhe** sklapanja kako bi se osigurao koristan učinak Direktive koji se ozbiljno može dovesti u pitanje pretjerano uskim tumačenjem, osobito u području nepoštenih odredbi; uska **povezanost ciljeva Direktive 93/13 s ciljevima naknadno donesenih direktiva**.

58. Kad je riječ o **različitoj svrsi** izvora koji su se tumačili u presudi Gruber i izvora iz Direktive 93/13, cilj je te direktive u biti ponovno uspostaviti ravnotežu unutar ugovornog odnosa između potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluga, na način da se odnosi preurede na simetričan način²².

59. Naime, kao što se navodi, ideja na kojoj se temelji sustav zaštite koji se provodi Direktivom jest ta da se potrošač nalazi u podređenom položaju u odnosu na prodavatelja robe ili pružatelja usluga i u pogledu pregovaračke moći i u pogledu razine informiranosti, što je situacija zbog koje potrošač pristaje na uvjete koje unaprijed postavlja prodavatelj robe ili pružatelj usluga bez mogućnosti da na bilo koji način utječe na sadržaj tih uvjeta²³.

²⁰ Osobito Direktive 2013/11/EU i Uredbe br. 524/2013

²¹ Osobito Direktiva 2013/11/EU i Uredba br. 524/2013

²² Vidjeti presude od 30. svibnja 2013., Asbeek Brusse i de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, t. 31.); od 15. siječnja 2015., Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14, t. 22.) i od 3. rujna 2015., Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, t. 19.).

²³ Vidjeti presude od 30. svibnja 2013., Asbeek Brusse i de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, t. 31.); od 15. siječnja 2015., Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14, t. 22.) i od 3. rujna 2015., Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, t. 19.).

60. S obzirom na taj slabiji položaj, člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13 utvrđuje se da nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača. Radi se o odredbi s obvezujućim učinkom²⁴ kojoj je cilj zamijeniti formalnu ravnotežu koju ugovor uspostavlja između prava i obveza ugovornih strana stvarnom ravnotežom koja će ponovno uspostaviti jednakost između potonjih²⁵. Sud je više puta naveo da članak 6. stavak 1. Direktive valja smatrati ekvivalentnom nacionalnim pravilima koja, u okviru unutarnjeg pravnog poretka, imaju status javnog poretka²⁶. Osim toga, kao što to podsjeća Komisija u svojim očitovanjima²⁷, valja smatrati da se ta kvalifikacija proširuje na sve odredbe Direktive koje su ključne za postizanje cilja koji se nastoji ostvariti člankom 6.²⁸

61. Stoga obvezujući učinak odredbi Direktive 93/13 i s njima povezani posebni zahtjevi zaštite potrošača navode na davanje prednosti širokom tumačenju pojma potrošača kako bi se osigurao koristan učinak Direktive.

62. S druge strane, cilj je odredbi članka 14. Briselske konvencije i, trenutačno, odredbi Uredbe 44/2001²⁹ te Uredbe 1215/12³⁰ zaštita potrošača s postupovnog aspekta, pri čemu određuju odstupanje od općeg pravila o nadležnosti prema mjestu tuženika, u skladu s kojim se tužbe protiv osoba koje imaju domicil u jednoj državi članici podnose pred nadležnim sudom te države članice. Tim odredbama nije uvedena općenita zaštita potrošača, nego su se samo utvrdili slučajevi potrošačkih ugovora na koje se primjenjuje posebna zaštita u smislu pravnih pravila o nadležnosti. Naime, Sud je u presudi Gruber naglasio da je „jedan od glavnih ciljeva Briselske konvencije izbjegavanje gomilanja kriterija o nadležnosti u pogledu istog pravnog odnosa”³¹.

63. Stoga se presuda Gruber odnosila na tumačenje pravnih pravila o nadležnosti u području potrošačkih ugovora kojima se odstupa od općeg pravila u skladu s kojim su nadležni sudovi države u kojoj tuženik ima domicil. Zbog toga se nalazimo u području koje se razlikuje od materijalne zaštite potrošača jer se presuda Gruber odnosi na područje postupovnog prava. Kao

²⁴ Vidjeti presude od 26. listopada 2006., Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, t. 36.); od 6. listopada 2009., Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, t. 30.); od 9. studenoga 2010., VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, t. 47.); od 15. ožujka 2012., Pereničová i Perenič (C-453/10, EU:C:2012:144, t. 28.); od 14. lipnja 2012., Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, t. 40.); od 17. srpnja 2014., Sánchez Morcillo i Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, t. 23.) i od 3. rujna 2015., Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, t. 19.).

²⁵ Presuda od 3. rujna 2015., Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, t. 19.)

²⁶ Vidjeti presudu od 6. listopada 2009., Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, t. 52.); rješenje od 16. studenoga 2010., Pohotovost (C-76/10, EU:C:2010:685, t. 50.) i presudu od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr. (C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 54.).

²⁷ Očitovanja Europske komisije, t. 29.

²⁸ Presuda od 30. svibnja 2013., Asbeek Brusse i de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, t. 44.)

²⁹ Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.-23.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.), u daljnjem tekstu: Uredba br. 44/2001

³⁰ Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2012., L 351, str. 1.-32.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 289. te ispravci SL 2014., L 160, str. 40. i SL 2016., L 202, str. 57.), u daljnjem tekstu: Uredba br. 1215/12

³¹ Presuda od 20. siječnja 2005., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32, t. 43. i 44.)

što to pravilno napominje Komisija³², usko tumačenje pojma potrošača koje ona predlaže posljedica je činjenice da se navedenom odredbom u načelu odstupa od pravnog pravila o nadležnosti³³. Budući da je riječ o odstupanju, to se pravno pravilo može samo usko tumačiti³⁴.

64. Naime, svrhom na kojoj se temelje pravna pravila uredbi o kojima je riječ obuhvaćena su razmatranja koja su dodatna u odnosu na ona u pogledu zaštite slabije ugovorne strane kako bi se zaštita potrošača uravnotežila s dodatnim potrebama koje je također potrebno zaštititi, a to su predvidljivost rješenja i pravna sigurnost³⁵, kako bi se izbjegla diskrecija stranaka prilikom odabira suda na štetu sigurnosti međunarodne trgovine³⁶. Naime, u sustavu Uredbe 1215/12 neravnoteža u pregovaračkoj moći u odnosu između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača nije dovoljna kako bi se opravdalo odstupanje od općih pravnih pravila o nadležnosti te je potrebno i to da je potrošač sklopio određene vrste ugovora.

65. Iz obvezujućeg učinka odredbi Direktive 93/13 i posljedične potrebe posebne zaštite potrošača u slučaju postojanja nepoštenih odredbi proizlazi potreba da se pažljivo ispituju **materijalni položaj subjekata** koji sklapaju potrošački ugovor i stvarne svrhe njegova sklapanja.

66. Naime, kako se ne bi poništio koristan učinak Direktive potrebno je primijeniti najšire moguće tumačenje pojma potrošača u ugovorima s dvojnomo svrhom kako bi se spriječilo da prodavatelj robe ili pružatelj usluga lako izbjegne primjenu obvezujućih odredbi o nepoštenim ugovornim odredbama nametanjem takvih ugovornih odredbi samo na temelju činjenice da u zahtjevu za financiranje istodobno postoje svrhe koje su u širem smislu poslovne ili profesionalne³⁷.

67. Ovaj slučaj zapravo je primjer takve opasnosti: kao što to proizlazi iz spisa, znatno prevladavajuća (ako ne i isključiva) svrha kojom su se vodili podnositelji zahtjeva za financiranje bila je kupnja obiteljske nekretnine, samo jedan od podnositelja zahtjeva obavljao je profesionalnu djelatnost, kreditna institucija uvjetovala je isplatu financiranja za prethodno navedene osobne potrebe podmirenjem prijašnjeg dugovanja profesionalne prirode koje se odnosilo na jednog podnositelja zahtjeva, a iznos za podmirenje dugovanja profesionalne prirode iznosio je otprilike jednu trećinu ukupnog iznosa financiranja.

68. Kao što to razumljivo argumentira poljska vlada „Direktiva 93/13/EEZ donesena je upravo kako bi se potrošači zaštitili od takve vrste ponašanja, odnosno nametanja uvjeta na koje nemaju nikakav utjecaj i kojima se posljedično povređuju njihova prava i interesi. Stoga se potrošaču ne može uskratiti zaštita iz Direktive 93/13/EEZ samo zato što mu je prodavatelj robe ili pružatelj usluge u ugovoru koji je sklopljen u svrhe koje nisu poslovne, nametnuo odredbu koja se odnosi na njegovu poslovnu djelatnost”³⁸.

³² Komisijina očitovanja, t. 23.

³³ Presuda od 20. siječnja 2005., Costea (C-464/01, EU:C:2005:32, t. 43.)

³⁴ Vidjeti presude od 21. lipnja 1978., Bertrand (150/77, EU:C:1978:137, t. 17. i 18.); od 19. siječnja 1993., Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15, t. 14. do 16.); od 3. srpnja 1997., Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337, t. 13.); od 19. veljače 2002., Besix (C-256/00, EU:C:2002:99, t. 26. i 27. te navedena sudska praksa); od 20. siječnja 2005., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32, t. 43. i 44.); od 25. siječnja 2018., Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37, t. 37.); od 14. veljače 2019., Milivojević (C-630/17, EU:C:2019:123, t. 21.) i od 28. siječnja 2015., Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, t. 23.).

³⁵ „[T]umačenje kojim se status potrošača, u smislu članka 13. prvog stavka Briselske konvencije, nastoji uskratiti u slučaju u kojem se upotrebom dobra ili usluge namjerava ostvariti svrha koja nije zanemariva s obzirom na profesionalnu djelatnost osoba o kojima je riječ, također je i najviše usklađeno sa zahtjevima pravne sigurnosti i predvidljivosti u pogledu nadležnog suda za budućeg tuženika, koji predstavljaju temelje te konvencije”, vidjeti presudu od 20. siječnja 2005., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32, t. 45.).

³⁶ U tom smislu vidjeti i očitovanja Poljske vlade, t. 27., str. 9.

³⁷ U tom smislu vidjeti očitovanja Poljske vlade, t. 30.

³⁸ Očitovanja Poljske vlade, t. 30.

69. Naposljetku, u tom pogledu, kao što to navode tužitelji iz glavnog postupka³⁹, prihvaćanje tumačenja koje je Sud pružio u presudi Gruber podrazumijevalo bi to da je na navodnom potrošaču teret da u sudskom postupku dokaže činjenice na kojima se temelji njegov zahtjev⁴⁰, i to u okviru sustava Direktive 93/13 u kojem nacionalni sud po službenoj dužnosti utvrđuje ima li osoba koja se poziva na zaštitu od nepoštenih odredbi svojstvo potrošača⁴¹.

70. Prilikom prelaska na analizu **ciljeva pravila iz Direktive 93/13**, potrebno je navesti njihovu **usku povezanost s ciljevima naknadnih direktiva**⁴², što je okolnost koja ide u prilog ujednačenom i širokom tumačenju pojma potrošača.

71. Naime, Direktivom 2011/83 u pogledu zaštite u području ugovora koji se sklapaju s trgovcima nastoji se postići cilj koji je isti kao i cilj Direktive 93/13⁴³, a pojam potrošača iz članka 2. Direktive 2011/83 gotovo je istovjetan u oba izvora. Nadalje, ista razmatranja u pogledu pojma potrošača vrijede i s obzirom na Direktivu 2013/11 i Uredbu (EU) 524/2013.

72. Veza između prethodno navedenih propisa i Direktive 93/13 još je očitija zbog činjenice da je Direktivom 2011/83 izmijenjena Direktiva 93/13 na način da je u nju dodan članak 8.a. Nije slučajnost da se obje direktive u pravilu mogu istodobno primjenjivati na isti ugovor⁴⁴. Zakonodavac Unije nedavno je naglasio vezu između dviju direktiva donošenjem Direktive 2019/2161⁴⁵ o izmjeni Direktive 93/13 i Direktive 2011/83 u pogledu boljeg izvršavanja i modernizacije pravila za zaštitu potrošača.

73. Stoga se slažem s Komisijinim zapažanjima u skladu s kojima „sustavno tumačenje pojma ‚potrošač‘ ide u prilog horizontalnom shvaćanju tog pojma u skladu s Direktivom 93/13/EEZ i drugih instrumenata prava EU-a u području prava zaštite potrošača, konkretno, Direktive 2011/83/EU, Direktive LER i Uredbe CLR. Objašnjenja koja sadržavaju uvodne izjave tih instrumenata treba primijeniti na temelju Direktive 93/13/EEZ jer su ti akti funkcionalno povezani s Direktivom i doneseni su s ciljem zaštite potrošača kao slabije strane u ugovoru s prodavateljem”⁴⁶.

74. Smatram da se na temelju onoga što se do sada navelo u pogledu odnosâ između Direktive 93/13 i Direktive 2011/83 (te naknadnih akata) mogu odbiti tuženikova razmatranja koja se protive širokom tumačenju pojma potrošača, koji se podudara s pojmom iz uvodnih izjava Direktive 2011/83 i naknadnih direktiva. Konkretno, ta se razmatranja odnose na različito područje primjene direktiva 93/13 i 2011/83 i na okolnost da se, s obzirom na to da je Direktiva 2011/83 donesena nakon činjenica iz postupka, pojam potrošača iz te direktive u slučaju ugovorâ s dvojnog svrhom ne može primijeniti na ovaj slučaj.

³⁹ Očitovanja tužiteljâ, t. 7.

⁴⁰ Vidjeti presudu od 20. siječnja 2005., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32, t. 46.).

⁴¹ Vidjeti izreku presude od 4. lipnja 2015., Faber (C-497/13, EU:C:2015:357).

⁴² Vidjeti mišljenje nezavisnog odvjetnika P. Cruza Villalóna u predmetu Costea (C-110/14, EU:C:2015:271, t. 44.).

⁴³ Vidjeti rješenje od 15. travnja 2021., MiGame (C-594/20, EU:C:2021:309, t. 28.).

⁴⁴ Pod uvjetom da je riječ o ugovoru koji je obuhvaćen područjem primjene Direktive 2011/83.

⁴⁵ Direktiva (EU) 2019/2161 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. studenoga 2019. o izmjeni Direktive Vijeća 93/13/EEZ i direktiva 98/6/EZ, 2005/29/EZ te 2011/83/EU Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu boljeg izvršavanja i modernizacije pravila Unije o zaštiti potrošača (SL 2019., L 328, str. 7.)

⁴⁶ Komisijina očitovanja, t. 22.

75. Što se tiče različitog područja primjene direktiva, samo napominjem, kao dopunu prethodno navedenih argumenata, da se definicija ugovorâ s dvojnom svrhom ne nalazi u detaljnim pravilima, nego u „uvodnim izjavama” za koje je poznato da je njihova vrijednost u tome da predlažu smjernice u tumačenju a da nemaju obvezujući učinak.

76. Što se tiče razmatranja koja se odnose na pravo primjenjivo *ratione temporis*, nije riječ o tome da se primjenjuju pravila direktiva koje su donesene nakon već postojeće situacije, nego samo o tome da se prihvati teleološki usmjereno tumačenje kojem se daje prednost već u trenutku kada je na snazi bila samo Direktiva 93/13, koju je zakonodavac Unije izričito naveo u naknadno donesenim odlukama.

77. Ponavljajući razmatranja nezavisnog odvjetnika P. Cruza Villalóna, u tom pogledu napominjem da iz pripremnih akata⁴⁷ Direktive 2011/83 proizlazi da uvodna izjava 17. predstavlja kompromis u pregovorima između institucija Unije o mogućnosti tumačenja pojma potrošača u ugovorima s dvojnou svrhom u skladu s pragom takozvanog kriterija prevladavajućeg predmeta⁴⁸. Pripremni akti Direktive 2011/83 također potvrđuju da se ne može smatrati da je doseg uvodne izjave 17. povezan isključivo s Direktivom 2011/83.

78. S obzirom na prethodna razmatranja, smatram da treba prihvatiti tumačenje kojim se uzima u obzir koristan učinak Direktive, sustav čijeg je normativni akt dio, funkciju koju ima i, slijedom toga, opredijeliti se za još šire tumačenje pojma potrošača kako bi se kvalificirao subjekt koji sklapa ugovor u dvojne svrhe, kao što je to pojam sadržan u prethodno navedenim uvodnim izjavama Direktive 2011/83, Direktive 2013/11 i Uredbe br. 524/2013.

2. Drugo prethodno pitanje

79. Ako sam to dobro shvatio jer tekst pitanja nije najjasniji, drugim prethodnim pitanjem sud koji je uputio zahtjev⁴⁹ u biti od Suda traži da pojasni kriterije koji mu omogućuju utvrđenje da profesionalna svrha u koju je jedan od korisnika kredita sklopio ugovor o kreditu nije bila prevladavajuća te da je bila samo ograničene prirode. Postoji određeno područje preklapanja između dvaju pitanja, s obzirom na to da određeni elementi koji navode na davanje prednosti prethodno predloženom tumačenju pojma potrošača u ugovorima s dvojnou svrhom istodobno imaju i ulogu kriterija kojima se utvrđuje prevladava li u zahtjevu za financiranje osobna svrha nad onom profesionalnom.

80. U svakom slučaju, na nacionalnom je sudu utvrđenje je li konkretan slučaj obuhvaćen pojmom potrošača na način kako je taj pojam prethodno opisan, i taj je sud dužan, „vodeći računa o svim dokazima, a osobito o odredbama tog ugovora, provjeriti može li se korisnik kredit okvalificirati kao „potrošač” u smislu te direktive”⁵⁰.

⁴⁷ Dokument Vijeća 10481/11 od 20. svibnja 2011., t. 3. i dokument Vijeća 11218/11 od 8. lipnja 2011., str. 5.

⁴⁸ Europski je parlament podnio amandman u kojem je izričito predložio izmjenu definicije potrošača na način da se proširi njezin opseg na „svaku fizičku osobu koja [...] nastupa za potrebe koje su prvenstveno izvan okvira [njezina] obrta, poduzeća i profesije”. U pregovorima koji su uslijedili Europski je parlament stao u obranu definicije potrošača i izbrisao prilog „prvenstveno”, pod uvjetom da se u uvodnoj izjavi namijenjenoj pojašnjenju definicije potrošača, a koja se izvorno temeljila na presudi Gruber, riječ „zanemariva” zamijeni riječju „prevladavajuća”; vidjeti mišljenje nezavisnog odvjetnika P. Cruza Villalóna u predmetu Costea (C-110/14, EU:C:2015:271, t. 42.).

⁴⁹ U istom smislu vidjeti Komisijina očitovanja, t. 32.

⁵⁰ Vidjeti presudu od 3. rujna 2015., Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, t. 22.).

81. U tom smislu nacionalni sud dužan je provesti kvalitativnu i kvantitativnu analizu svih elemenata koji su korisni kako bi se riješio konkretan slučaj i treba obaviti ukupnu ocjenu svih okolnosti predmetnog slučaja, pri čemu posebnu pozornost treba obratiti na prirodu robe ili usluga koje su predmet ugovora o kojem je riječ, iz kojih se može razabrati za koju se namjenu nabavljaju ta roba ili usluge⁵¹.

82. S obzirom na navedeno, određene posebne okolnosti koje se razmatraju u ovom slučaju, kao što to predlaže nacionalni sud, mogu imati ulogu općih kriterija na temelju kojih se može utvrditi je li ispunjen zahtjev da u slučaju ugovora s dvojnog svrhom profesionalna svrha „ne prevladava” u odnosu na privatnu svrhu.

83. Okolnost da je korisnik kredita, iako je djelovao u okviru mješovitog ugovora, sklopio ugovor o kreditu zajedno s drugom ugovornom stranom koja je djelovala isključivo zbog razloga privatne potrošnje relevantna je i može imati i funkciju kriterija kako bi se utvrdilo „prevladava” li profesionalna svrha u cjelokupnom kontekstu ugovora.

84. Naime, djelomična konkurentnost profesionalne svrhe ne može dovesti do toga da „običan” korisnik kredita izgubi svoj *status* potrošača. Nadalje, kao što to proizlazi iz spisa, zbog načina na koji je akt pripremljen i načina na koji je sklopljen, pravni posao kredita koji su sklopili korisnici kredita činio je neodvojivu cjelinu. Činjenica da se jednom od dvoje podnositelja zahtjeva za kredit nije priznao status potrošača zbog konkurentne profesionalne svrhe jednog od njih dovodi to toga da se uskraćuje zaštita i korisniku kredita koji je običan potrošač. Kreditna institucija mogla je korisnicima kredita ponuditi dva različita pravna posla kako ne bi došlo do preklapanja svrha.

85. Svakako je relevantna⁵² okolnost da je tužena banka dodjelu kredita uvjetovala podmirenjem (iz dijela zatraženog iznosa kredita) druge obveze koja je ugovorena u okviru vlastite poslovne djelatnosti. Postojanje takve okolnosti može imati ulogu odlučujućeg kriterija za test „neprevladavanja” profesionalne svrhe, s obzirom na to da u konkretnim pregovorima profesionalna svrha postoji samo zato što ju je „nametnuo” prodavatelj robe ili pružatelj usluga⁵³.

86. Nadalje, sigurno je relevantan i kvantitativni aspekt, to jest odnos između visine iznosa koji je isplaćen za profesionalne svrhe i visine iznosa koji je isplaćen za privatne svrhe. U ovom slučaju, čini mi se da taj odnos od 1 naprema 3, zajedno s drugim elementima, ako su utvrđeni, ide u prilog tomu da „ne prevladava” profesionalna svrha.

3. Vremensko ograničenje učinaka presude Suda

87. Naposljetku, tuženik iz glavnog postupka zahtijeva da se ograniče učinci presude u slučaju u kojem se ne prihvati usko tumačenje pojma „potrošač” iz članka 2. točke (b).

88. U tom pogledu napominjem da „Sud samo iznimno može, primjenom općeg načela pravne sigurnosti, koje je sastavni dio pravnog poretka Unije, biti potaknut da ograniči mogućnost da se zainteresirane osobe pozivaju na odredbu koju je protumačio, zbog dovođenja u pitanje pravnih

⁵¹ Vidjeti presudu od 3. rujna 2015., Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, t. 23.).

⁵² Vidjeti i očitovanja poljske vlade, t. 29.

⁵³ Vidjeti točku 35. Komisijinih očitovanja, u skladu s kojom „[r]elevantnost namjere dotične osobe u okviru konkretne transakcije, kako bi se utvrdilo može li se tu osobu smatrati potrošačem, proizlazi i iz obrazloženja Suda u predmetu *Kamenova*”, [presuda od 4. listopada 2018., Kamenova (C-105/17, EU:C:2018:808, t. 38.)].

odnosa ustanovljenih u dobroj vjeri. Da bi se takvo ograničenje moglo uvesti, moraju se ispuniti dva temeljna kriterija, a to su dobra vjera zainteresiranih osoba i opasnost od ozbiljnih poremećaja⁵⁴.

89. Međutim, tuženik iz glavnog postupka nije dao precizne i točne naznake kako bi dokazao da su ispunjena dva prethodno navedena zahtjeva. Naime, tuženik je samo općenito naveo činjenice kojima se ne mogu potkrijepiti navedeni uvjeti.

90. Zbog toga smatram da zahtjev treba odbiti.

IV. Zaključak

91. Na temelju svih prethodnih razmatranja, predlažem Sudu da na prethodna pitanja koja je uputio Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Okružni sud u Varšavi – općina Varšava-Wola, Poljska) odgovori na sljedeći način:

„Članak 2. točku (b) Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima [odredbama] u potrošačkim ugovorima i njezine uvodne izjave

treba tumačiti na način da:

im se ne protivi to da se u definiciju ‚potrošača‘ uključi osoba koja obavlja poslovnu djelatnost i koja je zajedno s korisnikom kredita koji ne obavlja takvu djelatnost sklopila ugovor o kreditu indeksiran u stranoj valuti koji je djelomično namijenjen poslovnoj uporabi jednog korisnika kredita, a djelomično nije povezan s njegovom poslovnom djelatnosti i to ne samo u situaciji u kojoj je poslovna uporaba zanemariva do te mjere da u cjelovitom kontekstu ugovora o kojem je riječ ima nevažnu ulogu. Naime, uzimajući u obzir kriterije za tumačenje koje pruža uvodna izjava 17. Direktive 2011/83, u slučaju ugovorâ s dvojnog svrhom dovoljno je da je poslovna svrha toliko ograničena da nije prevladavajuća u cjelokupnom kontekstu ugovora.

Članak 2. točku (b) Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima [odredbama] u potrošačkim ugovorima i njezine uvodne izjave

treba tumačiti na način da:

odgovor na pitanje je li poslovna ili profesionalna svrha prevladavajuća u cjelokupnom kontekstu ugovora treba dati nacionalni sud koji treba ukupno ocijeniti sve okolnosti konkretnog slučaja. U tu svrhu nacionalni sud, u slučaju zahtjeva za kredit koji se podnosi kreditnoj instituciji, može kao kriterije za svoju ocjenu uzeti u obzir: odnos između iznosa koji je isplaćen za profesionalne svrhe i iznosa koji je isplaćen za privatne svrhe, okolnost da je kredit zajedno zatražio i subjekt koji ne obavlja nikakvu profesionalnu ili poslovnu djelatnost i koji nije obuhvaćen poslovnom djelatnošću drugog podnositelja zahtjeva i eventualno uvjetovanje dodjele kredita za privatne svrhe time da se istodobno plati dugovanje koje je nastalo u poslovne ili profesionalne svrhe jednog od podnositelja zahtjeva”.

⁵⁴ Vidjeti presudu od 11. studenoga 2020., DenizBank (C-287/19, EU:C:2020:897, t. 108. i navedena sudska praksa).